

Faruk Turinay¹

CEZAI ADALETİN ESTETİĞİ: ÜÇ ÖZNE, ÜÇ ADAŞ, ÜÇ ROMAN

GİRİŞ

Bir adam I. Dünya Savaşı dönemi Paris’inde, mütevazı bir otelin kapısında içeriden ilgi çekici bazı konuşmalar duyar. Karanlık bir tarafa iner ve dinlemeye koyulur. Elleri kolları bağlı mahzene kapatılan ve sürekli işkence edilen birinden bahsedilmektedir orada. Konuşanlar ise işkencecilerdir. Otelin kapısındaki adam kararını verir sonunda, şöyle düşünmektedir kendi kendine: “Zamanında yetişilip suçlular yakalanmadığı takdirde orada korkunç bir cinayet işlenecekti. Yine de bütün bunlar, o huzurlu, tehdit altındaki gecede, bir rüya, bir masal gibi görünüyordu; dolayısıyla otele hem bir adalet adamı gururuyla hem de bir şair coşkusuyla (Proust özgün metinde “avec une fierté de justicier et une volupté de poète” demektedir²), kararlı bir şekilde girdim.”³

Gururu ve coşkuyu aynı anda hissetmek ne kadar büyük talihtir! Kayıp Zamanın İzinde’nin gerçek anlatıcısı, edebiyata meraklı hukukçunun duygularına kendisi de öyleymişçesine –felsefe mezunudur hâlbuki -, eksiksizce tercüman olmaktadır böylece. Bu ifadelerdeki hukukçu-şair kutuplaşmasının dolaylı da olsa bilerek yerleştirildiği, dahası, geleneksel Doğu-Batı gerilimine paralel şekilde, hukuk ya da adalet kavramlarının Batılı, edebiyatın ise Doğulu duyarlılığını yansıttığı yönündeki düşüncesi gayet makul görünmektedir⁴. Marcel’in, bu iki -

¹ Yalova Üni. Hukuk Fak. Ar. Gör. / Galatasaray Üni. Kamu Hukuku Doktora Öğr.

² Marcel Proust, *À la Recherche du Temps Perdu: Le Temps Retrouvé*, Editions Gallimard, Paris, 1992, s.114.

³ Marcel Proust, *Kayıp Zamanın İzinde: Yakalanan Zaman*, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012, s.121.

⁴ Mounia Benalil, "Proust à la Croisée du Mythe et de la Réalité: Le Temps Retrouvé," *Dalhousie French Studies*, Volume 48, Fall 1999, s.51.

görünüşte- zıt duyguyu aynı anda hissetmesi ile hem Doğu'nun hem Batı'nın değerleriyle iç içe yaşayan, edebiyatsever Türk hukukçusunun ya da adaletperest Türk entelektüelinin bu duyguları taşıması mükemmel bir uyum ve örtüşmeyi ele vermektedir.

Hukukçu gururuyla şair coşkusu birlikte tadanlar, ne duyguların yumuşak akışından, ne de düşüncenin rasyonel, faydalı meyvelerinden yoksun kalmama ayrıcalığına erişeceklerdir.

İnsan zihninde hukuk kelimesinin çağrışımları edebi metinleri genellikle bir noktada keser: cezai adalet... Kafka'nın buğulu anlatımıyla *Ceza Kolonisinde*'n Jean Valjean'ın trajedisini anlatan *Sefiller*'e, İzlanda topraklarında yakılan *Yanık Njall'in Sagası*'ndan *Karamazov Kardeşler*'e, *Suç ve Ceza*'dan Necip Mahfuz'un *Cebelavi Sokağının Çocukları*'na, Albert Camus'nün *Les Justes*'ünden Bertolt Brecht'in *Üç Kuruşluk Operası*'na edebi estetiğin şaheserleri, ceza hukuku normlarının arkasına gizlenen amaçların peşini bırakmaz. Türk edebiyatında ise, yalınkılıç dili, su gibi akan anlatımıyla Orhan Kemal, üslubuyla erken bir zirve yaratan Kemal Tahir, üzerinde efsanelerin kesif dumanı yükselen Yaşar Kemal üç koldan tanıdık yabancıların haksızlıklar dünyasını çizer zihnimizde.

I. Eşit Muamelenin İstisna Oluşu

Kemal Sunal'ın aynı ismi taşıyan filmine can veren Aziz Nesin'in "Zübük" romanının yanı sıra, bir Orhan Kemal üçlemesinin parçası olan "Üçkağıtçı", Türk edebiyatının, düzenbaz, istismarcı, ikiyüzlü siyasetçi tipine yabancı olmayan Türk popüler kültüründen eksik kalmadığının kanıtlarındandır.

Romandaki ana karakter Kudret Yanardağ'ın, önünde, tutukluyken bile, tüm kapılar ardına kadar açılır. Kendisine nezaret etmekle görevli ve herhangi birisi olsaydı kaba davranması beklenen nöbetçiler haşmetinden etkilenip hizmetçi oluverirler; fakat biri hariç. Memet adındaki alelade bir asker, geleceğin milletvekilini şaşırır. "Müfettişler Müfettişi" İstanbul'da ya da Anadolu şehir ve kasabalarında yutturduğunu Memet'e söktüre"mez⁵. Sonunda cüssesiyle ismi gösterişte yarışan müfettiş pes edip karyolasına oturur. İlk bakışta tersine bir örnek gibi görünen bu tablo, cezai adaletin olmazsa olmazı ve adil yargılanma hakkının bir parçası olan eşit muamele kuralının nadiren uygulanışının resmidir aslında.

II. Mülkîlik İlkesi Edebiyata Yansır mı?

Suçun işlendiği yeri çoğu kişi kullanılan araçtan, maksadından, mağdurundan, failden, işlendiği zamandan daha az önemser. Oysa insanın davranış kodlarında "suç mahalli", bazen korkuyla, bazen tiksintiyle, kimi zaman da ciddiyet ve hukuka uygun muamele kaygısıyla kuşatılmıştır.

Üçkağıtçı'nın başında, İstanbul'da yakalanan gerçekte bir madrabaz olduğu halde "müfettişler müfettişi" olarak nam salan Kudret Yanardağ, etkisine aldığı jandarma erlerine kelepçesini çözdürür, onların sofrasına davet edilir. Ne var ki, ceza hukukundaki mülkîlik ilkesi gereğince yargılanacağı yer olan "suç işlediği şehre" yaklaştıkları sırada jandarmalar değişiverip bileklerine kelepçeyi yeniden geçir"irler⁶. Özellikle, sanıkların olay yerine götürülüp tatbikat yaptıkları sırada

⁵ Orhan Kemal, *Üçkağıtçı*, 10. Baskı, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2006, s. 45.

⁶ *Ibid.*, s.14.

mağdur yakınlarınca saldırıya uğraması klişesi, jandarma erlerinin suç işlenen kente yaklaştıklarında değişen tutumlarıyla ilişkili sayılabilir.

III. Soğuk, Acıtan Bir Sembol: Kelepçe

Devletin üstün gücünün hem gerçek hem de en az diğeri kadar önem taşıyan sembolik yansıması olan kelepçenin kendisi midir asıl mesele, yoksa kime takılacağı mı? İnsanları, özellikle de idarecilerle yargıçları bilindik olsa da sürekli tekrarlanan büyük yanılgıya düşürerek kendi güçlerinin bir gün sona ereceği hakikatine aldırmayıp zorbalık, hangi devirde olursa olsun, bileği saran o soğuk, demir prangada somutlaşır. Özgür bir ülkede kelepçe hiç olmamalıdır. Kemal Tahir, tıpkı *Üçkağıtçı* gibi bir üçlemenin parçası olan *Esir Şehrin Mahpusu*'nda bunun farkındadır.

Siyasi sebeplerden hayatında ilk defa hapse düşen ve elini sigara paketine götürürken kelepçeli olduğunu fark eden Millici Abi'nin gömleğini giyerek “o olur” ve onun adına düşünür: “Kanun çavuşunun tombul yumrukları dizlerinde rahat, faydasız duruyordu: Bir gün gelecek, kelepçeleri benden çözüp bu bileklere geçirecekler. Yani biz geçireceğiz.” Ama sonra hikâyenin içinde, hapishanede Millici Abi olarak ünlenecek olan vatansever Kamil Bey bu düşüncesini beğenmez: “Buna değil elbet... Bu emir kulu. Asıl harp divanı başkanı Paşanın bileklerine...” Hayır, Millici Abi'nin temiz vicdanı hâlâ rahat değildir, bu mahkûmiyet onu rahatsız etmektedir: “Bir insandan sök, bir başkasına tak! Peki ne çıkar bundan? Kelepçe denilen pisliği büsbütün def etmeli. Dünyada böyle bir rezilliğin bir zamanlar kullanılmış olduğunu, çocuklar hiç bilmesinler”⁷ der içinden.

Sonunda, özgür bir hukuk düzenininin kapısının, esaretin tüm araçlarının tasfiye edilmesiyle açılacağını anlar Kamil Bey. Fakat şu nokta dikkate şayandır ki, Millici Abi, bu gerçeği kelepçeliyken anlamıştır. Belki, tam da bu yüzden, düzeni korumak adına kişinin özgürlüğünü kısıtlayıcı kararlar alma yetkisiyle donatılmış hâkim ve savcılarla kolluk görevlilerinin, eğitimlerinin bir parçası olarak, bir

⁷ Kemal Tahir, *Esir Şehrin Mahpusu*, 2. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul, 2007, s.17.

süreliliğine hapisshanedede kalarak tutuklu ve mahkûmların ruh hallerini ve hürriyeti bağlayıcı cezanın asıl ağırlığını doğrudan öğrenmeleri çok yararlı olacaktır.

IV. Hapishane Nasıl Bir Yerdir?

Kalabalık, havasız, rutubetli, badanasız koğuşlar, koğuşun en ucundaki tahta kurulmuş, elindeki tesbihi sallayarak emirler yağdıran koğuş ağası, rüşvetçi gardiyanlar, ikiyüzlü hapishane müdüründen ağanın havlusunu tutan gariban mahkûma kadar uzanan korkunç bir haraç ağı... Hapishanenin nasıl bir yer olduğu dışarıdakilere pek yabancısıdır. Yazarların yolu dünyada olsun Türkiye’de olsun, hapse sık sık düştüğü için evlerindeki sıcak koltuğa kurulmuş, ortalama, masum okurların merakı, ellerindeki romanlar sayesinde kolaylıkla giderilir.

Kendini okuyanlara Kemal Tahir, sanki Orhan Veli’nin “Bedava Yaşıyoruz Bedava ” dizesiyle başlayan şiirine ilham vermişçesine, biraz da alaycı, şöyle tarif eder: “Burada biz çok ucuza yaşıyoruz. Ekmek bedava, su, elektrik bedava... Ev kirası istemiyorlar. Ayrıca karavana da çıkıyor. Hizmetçi dersiniz boğazı tokluğuna... Burada herkes birbirine karşı dışarıdakinden çok daha iyi davranıyor efendim!”⁸ Esir Şehrin Mahpusu’nun hapishane tasvirlerinde kara mizahın renkleri görünürken, uzaktan, şiirin bestesini söyleyen Cem Karaca’nın tumturaklı sesi duyulur.

V. Cezanın Göreceliliği: “Masum” Nasıl “Mahkûm” Oluverir?

Dört tarafı çevrili duvarların dışında, mümkün olduğunca özgürce yaşayan insanların gözünde hapse düşen mahkûmların imajı hiç de parlak değildir. Bir kere onlar kötü insanlardır, “kötü olmasa ne işi var hapishanedede” diye düşünür dışarıdakiler. Dahası onlar tehlikelidir, infaz süresinin bitiminden sonra bile temizlenmemişlerdir; açık ya da gizli, onlardan uzak durulması tavsiye edilir.

⁸ *Ibid.*, s.292.

Keleşçenin kötülüğünde olduğu gibi, bu bakış açısındaki hatayı yine yolu “içeri”ye düşen biri sezebilmiştir, Kamil Bey. Kendisine her açıdan çok, çok uzak olan çevresindeki mahkûmlar hakkında iyi şeyler düşünebilmektedir artık: “Evet, buradakilerin hepsi iyi insanlardı. Hiç değil[se], iyilikleriyle kötülükleri denk insanlar...” Ardından bir adım ileriye giderek onların halinden kendini ve kendisi gibi eğitilmiş kişileri sorumlu tutar: “Kötülük bizde... Bunları böylece yüzüstü bırakan, biz Osmanlı aydınlarında...”⁹ Doğrusu, “içeri” ile “dışarı” arasında pek fark yoktur. Kemal Tahir, yine Kamil Bey’in ağzından: “Burada da kötüler kötü, iyiler iyi... Aslını ararsanız burası dışarı bakarsanız biraz daha derli toplu.”¹⁰ demektedir.

VI. Asıl Suçlu Kim: Suçun Doğallığı

Hannah Arendt’in Türkçeye “Kötülüğün Sıradanlığı” olarak çevrilen *A Report on the Banality of Evil / Eichmann in Jerusalem* isimli kitabında insan tabiatının kötülük yapmaya ne denli eğilimli olduğu gözler önüne serilir. Arendt’e göre, kötülükler istisnai olmadığı gibi, mesela Nazilerin işlediği suçların tekrarlanma ihtimali hiç de düşük değildir¹¹. Dolayısıyla, hukuki kötü olarak tanımlanabilecek suç mutlaka ama mutlaka kendi alanından, tecrit edildiği sınırlardan, kapalı kavramlar dünyasından çıkarmak gerekecektir. Yaşar Kemal de suçun, alışkanlıkların uyuşturucu etkisinden çıkararak farklı bir çerçevede resmedilmesine *Yılanı Öldürseler*’de güçlü bir katkı sunmuştur.

Dehşetli bir poyraz esmektedir romandaki köyde. Herkes, babasına ihanet etmek ve onun ölümüne neden olmakla suçlanan annesini öldürmeye kıyamayan Hasan’ı suçlamaktadır ayrı ayrı:

“‘Boyu devrileysiye bak boyu devrileysiye’.

⁹ *Ibid.*, s.63.

¹⁰ *Ibid.*, s.290.

¹¹ Hannah Arendt, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs’te*, Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s.278.

‘Adam gibi de, tıpkı bir adammış gibi de gort gort dolanıyor köyün içinde...’

‘Yılana benziyor yılana.’

‘Armuda benziyor armuda.’

‘Kendini de kimse ararmış gibi.’

‘Kaçıyor da ha kaçıyor...’

‘Burnu da bir havada batasının...’

‘Sanki babasını öldüreni öldürmüş de.’”¹²

Hasan’ın suçları giderek çoğalmaktadır: “Evleri yakan kim, Hasan. Bütün köy hep bir ağızdan söylüyor. Babasının kanını yerde koyup da hortlatan bir insandan ne hayır gelir, evleri de yakar, insanları da, kendisini de. Kırlangıç yuvalarını bozup da, kırlangıçları öldüren kim, Hasan. Babasının kanını yerde koyan insandan ne hayır gelir, kırlangıçları da öldürür, sabi çocukları da, leylekleri de, insanları da...”¹³

Çelişki şu ki, insanları öldürecek olmakla kınanan kişinin kınanmasının sebebi de bir kişiyi öldürmemiş olmasıdır! Rüyasında babasını kırmızı yılanlarla beraber gören Hasan’a babası, o gördüğü yılanların kendisi gibi öçleri alınmamış zavallı insanlar olduğunu söyler ve haykırır: “Aaaaah, yılanı öldürseler, yılanı öldürseler Hasan...”¹⁴ Hasan kan ter içinde uyanır kabustan. Hâlâ baskılara, telkinlere direnmektedir. Hasan’ın ‘büyükana’sı son bir yol dener. Annesinin her gece başka erkeklerle birlikte olduğu yalanını uydurur. Hasan, annesini sonunda öfke, öç, kınanma endişesine ek olarak kıskançlığın da etkisiyle öldürür. Bu hazin tabloda asıl suçlu kimdir? Dokuz yaşında çok sevdiği annesini uzun süren toplumsal baskı sonucunda aile onuru uğruna öldürmek zorunda kalan Hasan mı, Hasan’ın hırs ve nefretten gözü dönmüş büyükana’sı mı, yoksa her taraftan çocuğu

¹² Yaşar Kemal, *Yılanı Öldürseler*, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s.87.

¹³ *Ibid.*, s.86-87.

¹⁴ *Ibid.*, s.92.

kuşatan, intikam duygularını kışkırtan, kötülüğün alt yapısını besleyen bütün bir toplum mu? Hasan'ın gerek ahlaki gerekse hukuki olarak işlediği suçtan sorumlu tutulamayacağı açık. Büyükanne, Hasan'ı doğrudan suça azmettiren kişi olduğu da Hasan'ın masumiyeti kadar gerçek. Bununla beraber kadını nesneleştiren namus algısıyla, sadece olaylara seyirci kalmayıp bir de töre gerekçesiyle öfkeyi ve intikamı teşvik eden¹⁵, başıslama, şefkat, merhamet gibi iyi duyguları acizliğin bir göstergesiymiş gibi gösteren kusurlu, hamasi bakış açısıyla toplumun bütün bireyleri cinayetinin sorumluluğunu taşımaktadır.

Yaşar Kemal'in anlattığı hikâye, sadece kurgunun sınırları içinde kalan bir hayal değil, 2013 yılında, görünüşte modernleşmiş şehir hayatında dahi etkisini kuvvetlice hissettiren, şovenizme, yabancı düşmanlığına teşne, kadına karşı şiddeti mazur gören toplumsal geleneğin yalnızca bir resmidir. Görünen o ki, kısa sürede insanları birer cani haline getirmeye kadir bu köklü geleneği değiştirmek kolay olmayacaktır.

VII. Ayrılan Yollarda Giderek Uzaklaşmak

Ötekileştirilen, 'yabancı' görülen, kötülüklerinin doğuştan geldiğine inanılan o mahkûmların hayatları dışarıdaki yaşlılarının kaderinin talihsiz bir versiyonundan başka bir şey midir? Mesela, birini öldürmekten hüküm giyen "Faytoncu Osman Ağa, o yaşlı faytoncudan niçin büsbütün başka türlü olacakmış?" Tecavüz suçundan sorumlu tutulan "Zekeriya Hoca da, Bağlarbaşı'nın Kuvayı Milliye'ye çalışan yiğit mahalle imamına –tabur imamıyken Sarıkamış'ta şehit düşmüş ufak tefek, kara kuru Durmuş Hoca'ya- niçin benzemesin?"¹⁶ Gerçekten de, insanlar hayatlarının başlangıcında, başlarına gelen basit bir hadise yüzünden ya da yaptıkları küçük bir hatayla, tıpkı aynı açının iki yanındaki, merkeze yakınken mesafeleri pek az olan, ancak merkezden uzaklaştıkça aralarında

¹⁵ Lale Aminova, "Yaşar Kemal'in 'Yılanı Öldürseler' Hikâyesi ve Abdulla Kadiri'nin 'Ötgen Günler' Romanlarında Saf Aşk Teması ve Kadın Motifi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 20, 2002, s.164.

¹⁶ Kemal Tahir, *Esir Şehrin Mahpusu*, *op.cit.*, s.78.

şasılacak kadar büyük bir uzaklık oluşan iki doğru gibi çok farklı konumlara savrulurlar. O yüzden hapishanedeki her mahkûmun dışarıda serbestçe dolaşan şanslı bir benzeri mutlaka vardır.

Doğrusu, o kadar uzağa gitmeye bile gerek yoktur. Günlük hayatında kendi halinde yaşayan masum biri herhangi bir sebeple hapse girerse, çiçeği burnunda, yeni kazandığı “mahkûm” sıfatıyla, bu insan, hiç umulmayacak kadar kısa sürede, “içeri”nin şartlarına uyum sağlar, sihirli bir değnek dokunmuşçasına bambaşka bir hale bürünebilir. Kemal Tahir, bu değişkenliği çok güzel anlatır *Esir Şehrin Mahpusu*’nda. Kamil Bey, vatansever bir aydın ve masum bir insan olarak hapishanenin kendine özgü, bulaşıcı, haksız kurallarına, açlığa, parasızlığa, faydacılığa, aldatmaya, yalan söylemeye, haraca bağlanmaya ve aynaya baktığında gördüğü ‘kalıpsız fesini’ takmaya direnirken zorlanmaktadır: “Daha ilk adımda, yedi yılın dördüncü ayında dayanma gücü tükenirse ne kalır? Şu izmariti, kalkar alırsın. Bir kere eğilip aldın mı, birinin ateşinden yakman işten bile değil. Sonrası kolay! Sonrası insanlıktan büsbütün çıkmak... Sonrası Zekeriya Hoca gibi olmak.”¹⁷ En tuhaf ortama bile birkaç gün içinde uyum sağlayabilen insanın doğasının hapishanede alacağı şekli önceden tahmin etmek kolay değildir.

VIII. Kanunilik İlkesinin İstisnasına Yaşar Kemal’de Rastlamak

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, cezanın insanileştirilmesinde çok hassas rol oynamaktayken, özellikle ilkenin, kanunda suçların ve cezaların apaçık düzenlenmesini öngören belirlilik unsuru oldukça kabul görmektedir. Bununla beraber her kural gibi belirlilik ilkesinin de istisnası olabileceğini düşünmek gerekir.

Kanunda her ayrıntının açıkça düzenlenmesinin ya da bu ayrıntıların herkesçe bilinmesinin sakıncalı olabileceği haller yok değildir¹⁸. Mesela, suç işlemleri halinde çocukların daha az cezaya çarptırılmaları veya hiç ceza

¹⁷ *Ibid.*, s.183.

¹⁸ Faruk Turinay, *Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin Anayasal Temelleri*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2013, s.178-180, 182-183.

almamalarına ilişkin kuralların suç çevrelerince bilinmesi, çocukların suç işlemeye ikna edilmesi veya zorlanması gibi yaygın görülen sonuçlara yol açabilir. Bu olguya Yaşar Kemal, “Yılanı Öldürseler” romanında temas etmektedir. Köy halkınca katli vacip görülen bir kadın vardır, adı Esmе’dir. Ama kimse o güzeller güzeline kıyıp öldüremez. Onu görünce, teşebbüs edenlerin eli tetiğe varmaz. “Çocuklar bile öldüremez Esmе’yi, çocuklar bile.”

En sonunda, cinayetin azmettiricisi olan Hasan’ın babaannesi bu işi profesyonelce halledecek, bir kiralık katil şebekesi bulur. “Dağlardaki Cankızak köyünden bir Hacı eşkıya var. Hacı eşkıyanın yedi oğlu. Yedisi de çocuk. Sekiz dokuz, on, on beş yaşında... On sekizine kadar... Hiçbirisini ceza tutmuyor.”¹⁹ der romanın anlatıcısı. Hacı eşkıya çocuklarla ilgili hafifletici ya da ceza sorumluluğunu ne yazık ki iyi bilmektedir. Büyükana Hacı eşkıyanın kapısını çalar, kapı açılır, konuşma başlar: “Ver bir oğlunu bana da, öldürsün düşmanımı. Ne istersin... Yüz bin diyor Hacı eşkıya. Bir kuruş aşağı olmaz. Bu yolda ölüm de kalım da var. Üstelik şimdi çocukları bile hapsediyorlar.”²⁰ Hacı eşkıya, çocukların cezai sorumluluğu öyle iyi bilmektedir ki, bu konudaki güncel değişiklikleri dahi takip etmektedir! Çocukların da hapse girebilecek olması, cinayet rayicini artırmıştır.

Belirliliğin sakıncaları gibi teknik bir hukuki ayrıntıya Yaşar Kemal’in romanından rahatlıkla örnek bulunabilmesi, edebiyatla hukukun ne kadar çok örtüştüğüne işaret etmektedir.

IX. İhkak-ı Hak ya da İlkellik

John Locke’ın devletin kuruluşuyla ilgili kuramına bakılırsa, bir zamanlar herkes kendi hakkını kendisi arıyordu. Fakat günün birinde, bu serbestlik, kamu düzenini bozacak düzeye ulaştı. Bu yüzden, insanlar, bir toplumsal sözleşme yaparak özünde herkesin sahip olduğu cezalandırma yetkisini münhasır şekilde üçüncü bir makama, devlete terk ettiler. Böylece devlet, toplumdaki cezalandırma

¹⁹ Yaşar Kemal, *Yılanı Öldürseler*, *op.cit.*, s.84.

²⁰ *Ibid.*, s.85.

ihtiyacı sayesinde varlığını kazandı ve ihkak-ı hak uygulaması, yerini merkezi, resmi yargılamalara bıraktı.

Uzun tecrübelerin sonucunda, hukukta kural olarak yasaklanan –eşya hukukunda istisnasına rastlanılmaktadır- ihkak-ı hak, kişinin kendi hakkını kendisi alması yönteminin Üçkağıtçı'da kınandığı görülmektedir. Romandaki hapishanede kalanlar arasında, suç işlediği sırada haksız tahrik altında olduğu kuşku götürmeyen mahkûmlardan biri olan Ömer, “Kanlar içinde yatan karısının elinden kıyıya fırlamış tabancı almış, ‘ihkak-ı hak’ kafasıyla, yani hakkını kendi aramak için, hasımlarının bahçesine girmiş, başta hasımlarının yetmişlik ninesi, beşikteki sabiye varana kadar önüne kim çıkmışsa tam yedi kişiyi temizlemişti”²¹. İnsanın içinde taşıdığı, belki de içgüdü olarak adlandırılabilir bir refleksle kendi hakkını doğrudan savunmaya çalışması Locke’ın teorisinin hiç de yabana atılır cinsten olmadığına işaret etmektedir. Orhan Kemal de bu “ihkak-ı hak kafasını” eleştirir görmektedir.

SONUÇ

Normatif, emredici ve renksiz diliyle hukuk, kaçınılmaz olarak soyut, neredeyse geometrik mükemmellikte bir dünya yaratırken; gerçek hayat tanımlanması zor sebepler, davranışlar, tutumlarla baştanbaşa sarılmış haldedir. Bu noktada, hukukçuyu somut bir sorunu çözerken, kuralların kusursuz yüzeyinden kurtarıp gerçeği tüm boyutlarıyla görmesini, en önemlisi empati yapabilmesini sağlayacak olan edebiyattır. Romanlar, şiirler, hikâyeler hukukun aksine rengarenktir. Kanun koyucu her somut olguyu hükme bağlamaktan acizken yazarların her şeyi anlatmaya gücü yeter.

Hukukçu kendini başkalarının, sanığın, şüphelinin, davalının, borçlunun yerine koymak zorundadır. Aksi halde sadece acımasız ya da adaletsiz olmakla kalmaz, aynı zamanda başarısız bir hukuk teknisyeni olmaktan kurtulamaz. Şu nokta önemlidir ki, bir yandan hukukun sınırlarında kalırken diğer yandan edebi eserlerle hassasiyet kazanmak ve bu hassasiyeti hukuk düzeninin muhataplarına hissettirmek mümkün olduğu gibi gereklidir de. Bu bağlamda Yaşar Kemal’in,

²¹ Orhan Kemal, *Üçkağıtçı*, *op.cit.*, s.88.

Kemal Tahir'in ve Orhan Kemal'in romanlarından *Yılanı Öldürseler*, *Esir Şehrin Mahpusu* ve *Üçkâğıtçı*, çarpıcı özneleriyle, ders çıkarırken edebi haz almak isteyenler için üç farklı tat, üç güzel duraktır.

KAYNAKÇA

AMİNOVA, Lale, "Yaşar Kemal'in 'Yılanı Öldürseler' Hikâyesi ve Abdulla Kadirî'nin 'Ötgen Günler' Romanlarında Saf Aşk Teması ve Kadın Motifi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 20, 2002, ss.163-168.

ARENDR, Hannah, *Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te*, Metis Yayınları, İstanbul, 2009.

BENALİL, Mounia, "Proust à la Croisée du Mythe et de la Réalité: Le Temps Retrouvé," *Dalhousie French Studies*, Volume 48, Fall 1999, ss.47-59.

KEMAL, Orhan, *Üçkâğıtçı*, 10. Baskı, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2006.

KEMAL, Yaşar, *Yılanı Öldürseler*, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

PROUST, Marcel, *À la Recherche du Temps Perdu: Le Temps Retrouvé*, Editions Gallimard, Paris, 1992.

PROUST, Marcel, *Kayıp Zamanın İzinde: Yakalanan Zaman*, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012.

TAHİR, Kemal, *Esir Şehrin Mahpusu*, 2. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul, 2007.

TURİNAY, Faruk, *Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin Anayasal Temelleri*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2013.